

Paweł Góralczyk, *Powtórne związki małżeńskie w teologicznym i etycznym świetle*, Ząbki 1995, s. 232.

W każdym społeczeństwie, w tym także w polskim, z całą jaskrawością ujawnia się problem rozwodów, a konsekwentnie dalej problem powtórnych związków małżeńskich. W obecnej rzeczywistości nie są to już fakty jednostkowe, ale zjawiska częste. Wobec tych faktów nie można przechodzić obojętnie. Problem powtórnych związków małżeńskich nie jest sprawą obojętną Kościołowi, mimo Jego nauki o sakramentalności i nierozzerwalności małżeństwa. Świadectwem tego są oficjalne wypowiedzi Kościoła zawarte w dokumentach, jak i refleksje teologów.

Ostatnio na rynku wydawniczym ukazała się interesująca publikacja podejmująca problem powtórnych związków małżeńskich. Jest to książka ks. prof. P. Góralczyka – profesora teologii moralnej ATK – *Powtórne związki małżeńskie w teologicznym i etycznym świetle*. Sam autor określa we wstępie cel swojej rozprawy: „co Kościół może i powinien uczynić z tymi rozbitkami, katolickimi małżeństwami? Co można zaproponować duszpasterzom, tym małżonkom, kanonistom i teologom? [...] Dla teologów, kanonistów, a także duszpasterzy problem ten staje się wyzwaniem i skłania do przeanalizowania jeszcze raz podstaw przyjętych dla tradycyjnego stanowiska Kościoła w omawianej sprawie. Takie też intencje żywi autor niniejszej rozprawy [...].

Powyższe pytania są bowiem doniosłej wagi i próba odpowiedzi na nie zmusza do dokładnego przebadania empirycznych, teologicznych i etycznych racji przemawiających za takim czy innym rozwiązaniem” (Wstęp, s. 26–27).

Mamy zatem przed sobą interesującą publikację, która po raz pierwszy całościowo ujmuje zagadnienie powtórnych związków małżeńskich w świetle nauki Kościoła. Praca składa się z czterech rozdziałów.

W pierwszym z nich autor analizuje sytuacje kryzysowe małżeństwa i rodziny. W świetle badań statystycznych ks. Góralczyk omawia w pierwszej kolejności skalę rozwodów w Polsce. Następnie analizuje główne przyczyny rozwodów i konfliktów między małżonkami. W dalszej kolejności podjęty zostaje problem konsekwencji rozpadu małżeństwa. Całość analiz tego rozdziału kończą refleksje dotyczące czynników integrujących wspólnotę małżeńską i potrzeby Eucharystii po rozwodzie.

W drugim rozdziale autor ukazuje problem nierozzerwalności małżeństwa w świetle nauki Kościoła. W pierwszej kolejności przedstawia naukę biblijną o nierozzerwalności małżeństwa. Dalej ukazuje świadectwo kościelnych pisarzy pierwszych wieków w tej materii. Dalszym analizom poddane zostaje zagadnienie rozwiązania małżeństwa i powtórne jego zawarcie w teologii prawosławnej. W ostatnim punkcie tego rozdziału omawia problem rozwiązania, a przede wszystkim rozłączenia małżonków w świetle prawa kanonicznego.

W rozdziale trzecim ukazuje ks. Góralczyk sakrament małżeństwa jako dar i wezwanie. Analiza tego rozdziału rozpoczyna punkt, w którym autor ukazuje Kościół jako powszechny sakrament zbawienia. Jest to niejako punkt wprowadzający w problematykę. Dopiero na bazie tych ogólnych stwierdzeń dotyczących: Bożej obecności przez Chrystusa, zależności Kościoła od Chrystusa oraz zbawienia w Kościele, przechodzi autor do omówienia sakramentu małżeństwa jako misterium życia i miłości. W punkcie tym analizuje ks. Góralczyk następujące zagadnienia: jedność stworzenia i zbawienia, sakramentalność małżeństwa oraz małżeństwa niesakramentalne w strukturze Kościoła. Ostatni punkt poświęcony jest roli Eucharystii w życiu małżeńskim. W świetle wypowiedzi autora Eucharystia jest istotą chrześcijańskiego życia i źródłem miłości małżeńskiej.

Ostatni rozdział omawianej publikacji dotyczy drogi zbawienia dla małżeństw niesakramentalnych. Autor próbuje w nim odpowiedzieć na pytania: w jaki sposób można udzielić pomocy tym, którzy po niepowodzeniu pierwszego małżeństwa zawarli nowy związek? Czy i w jakim stopniu Kościół katolicki wierny własnej tradycji może dopuszczać do sakramentów świętych osoby rozwiedzione i zawierające nowe małżeństwa? W pierwszej kolejności omawia autor dotychczasowe stanowisko Kościoła wobec osób rozwiedzionych, podkreślając, że małżonkowie ci nie są w żaden sposób odrzuceni od Kościoła, ani też nie powinni uważać się za wiernych „drugiej kategorii”. Ukazuje też autor sytuacje, w których ludzie ci mogą korzystać z Eucharystii. W kolejnym punkcie tego rozdziału przedstawia współczesną dyskusję teologów wokół problemu małżeństw rozwiedzionych. Dalsze analizy dotyczą prób rozwiązań pastoralnych w tej materii. Omawia zatem pomoc pastoralną w Kościele pierwotnym, separację jako sposób rozwiązania sytuacji kryzysowej oraz list pasterski biskupów niemieckich prowincji kościelnych Górnego Renu, w którym wyrażają oni swoją troskę pastoralną o ludzi rozwiedzionych i ponownie wchodzących w związki małżeńskie. Całość analiz ostatniego rozdziału kończy punkt dotyczący pytań otwartych. Chodzi o pytania, które mogą stać się impulsem do dalszych refleksji nad możliwością dopuszczenia tych osób do sakramentów świętych. Są to pytania, w których zawarta jest także pewna sugestia rozwiązania.

Publikacja ks. P. Góralczyka stanowi istotny wkład w literaturę teologiczną i moralną dotyczącą problemu powtórnych związków małżeńskich. Przede wszystkim podkreślić należy, że jest to na gruncie polskim pierwsza tego rodzaju publikacja (nie licząc jednostkowych artykułów), która od strony empirycznej, teologicznej i etycznej analizuje problem. Autor ujmuje zatem problem całościowo i wieloaspektowo. Mamy w niej opis faktycznego stanu rzeczy w zakresie rozpadu małżeństwa, naukę Kościoła dotyczącą samej istoty małżeństwa i jego nierozzerwalności

oraz próbę pastoralnych rozwiązań zaistniałego problemu. Można mieć co prawda pewne zastrzeżenia do układu, szczególnie pierwszego rozdziału (dlaczego autor po socjologicznym opisie faktycznego stanu rozwodów, głównych ich przyczyn i konsekwencji mówi o czynnikach integrujących małżeństwo i o tęsknocie za Eucharystią), są to jednak potknięcia niewielkie. Praca w całości stanowi zatem cenny materiał – naukowo uczciwie opracowany problem.

Na szczególne podkreślenie zasługuje rozdział czwarty w jego ostatnim punkcie, a dotyczący tzw. pytań otwartych. Nie są to bowiem tylko i wyłącznie formułowane pytania, ale także sugestie rozwiązania problemu. Autor próbuje bowiem dokonać na nowo refleksji nad rzeczywistym wymiarem prawnym i moralnym osób rozwiedzionych: czy strona prawna powoduje zawsze konsekwencje moralne? Jest to pytanie o ogromnym ciężarze gatunkowym. Także inne pytania i zawarte w nich sugestie są fundamentalne, jak np. – czy osoby pozostające w związku niesakramentalnym żyją stale w grzechu śmiertelnym?

Ostatecznie podkreślić należy, że mamy przed sobą interesującą i cenną publikację, która służyć winna teologom, studentom teologii, duszpasterzom i ludziom żyjącym w powtórnych związkach małżeńskich. Jak bowiem stwierdza sam autor: „próba całościowego spojrzenia na ten problem, od strony empirycznej, teologicznej i etycznej pozwoli kanonistom i teologom bardziej odważnie podejść do jego rozwiązania, zaś samym zainteresowanym do twórczego życia w Kościele” (s. 232).

ks. Henryk Skorowski SDB